

Андрій Пінчук: «Держава має будувати взаємовигідні, довгострокові відносини з громадянами»

На сьогодні найбільш чіткими, подекуди дражлими, а отже, такими, що потребують невідкладного розв'язання, є питання соціального захисту населення. Ми маємо змогу спостерігати, що всі вилучення і незадоволення, які виникають у соціумі, за причину мають чинники соціального характеру. І це стосується не лише України, це загальносвітова тенденція. Світова криза тільки загострила питання, які стосуються соціального забезпечення населення. Усі сталі країни націлені на перебудову своїх систем соціального захисту таким чином, щоб наступну хвилю світової кризи зустріти з певним запасом «соціальної міцності». Про систему соціального захисту в Україні й ті кроки, які найближчим часом має намір здійснити законодавець на шляху до розв'язання назрілих, а іноді й перерзливих проблем соціального забезпечення людини в нашій країні ми говорили з народним депутатом України, головою підкомітету з питань контролю та законодавчого забезпечення регулювання ринків фінансових послуг Комітету Верховної Ради з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики Андрієм Павловичем ПІНЧУКОМ.

— Що це за гострі кути, які держава у процесі побудови стабільної, ефектної системи соціального захисту громадян намагається обійти вже впроваджені більше двох десятиків років свого незалежного існування?

— Справді, закривати очі на існуючі проблеми в системі соціального захисту людей в Україні не випадає. У зв'язку з наростанням негативного впливу загальносвітових кризових чинників та існуванням прогалин у державному регулюванні в соціальній сфері очевидними стають ті недосконалості і невідповідності сучасним потребам людей. З кожним днем ці проблеми лише загострюються, що загрожують не лише економічній, а й соціальній стабільності в нашій державі. Однією з найголовніших функцій держави є недопущення зростання соціальної напруги з приводу майнової нерівності, випередження негативних проявів переходу до ринкових відносин (безробіття, втрата працездатності тощо), створення ефективної пенсійної системи.

Соціальна політика української держави має будуватися одночасно на принципах лібералізму та соціальної орієнтації. Перший дає можливість в умовах відсутності достатніх фінансових коштів у держави створити умови для самореалізації і самозабезпечення економічних суб'єктів. Друга складова передбачає формування раціональної системи соціального захисту населення.

Насамперед зазначу, що роботодавці, який робить соціальні внески за своїх працівників — у фонд на випадок безробіття, фонд на випадок тимчасової втрати працездатності, фонд страхування від нещасного випадку на виробництві, у державний Пенсійний фонд, «закуповує» в держави певні соціальні послуги, і ці внески входять у фонд оплати праці і відповідно оподатковуються. За такого податкового навантаження роботодавці просто не зацікавлені займатися соціальним захистом своїх працівників.

Згідно з філософією соціально орієнтованої ринкової економіки держава не може усуватися від вирішення питань соціальної політики, вона повинна створити механізми конструктивної взаємодії різних соціальних суб'єктів. У переважній більшості країн Європи соціально орієнтована держава бере активну участь у розв'язанні соціальних питань. Зрештою, цей курс знайшов відображення в Європейській соціальній хартії.

Однак держава не може перетворитися на відділ соціального забезпечення, для неї таке навантаження є непосильним. В європейській практиці держава не несе на собі весь тягар соціального захисту громадян, а намагається перекласти що відповідає зобов'язанням з боку плечей також на плечі і роботодавця, і людини. Механізм цей полягає в «найманні» підприємств — приватних структур, в тому числі страхових компаній, які для роботодавця і людини виконують соціальний захист. У таких умовах і вимог людей до держави з приводу соціального забезпечення стає менше. Логіка, з якою підходять європейські держави до соціального захисту людей, полягає в уникненні зобов'язання населення, підтримці необхідних верств населення.

Держава не може (наразі не має змоги) в односторонньому порядку надавати соціальні послуги громадянам, водночас вона не може жорсткими примусовими методами залучати в людей «довгий» ресурс. Ні той, ні інший шляхи не є конструктивними. Держава має будувати ефективні, довгострокові відносини з громадянами, за яких і вона, і окремі громадяни зацікавлені в витраті. Сталі економічні вибудовують взаємовигідні відносини у трикутнику «державна — людина, людина — приватна структура, приватна структура — держава», що гарантує стабільність економічної й соці-

альної систем. Консолідація «довгого» ресурсу шляхом залучення його в населення в обмін на надання відповідного гарантованого соціального захисту в короткостроковій і довгостроковій перспективі і є частиною вибудовування паритетних відносин між людиною і державою.

— Як інструменти посилення соціального захисту людини держава може сьогодні запропонувати?

— Держава, ставлячи собі за мету продуктивності впливати на розвиток соціальної сфери, має запропонувати державні соціальні стандарти — встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи, на базі яких визначаються державні соціальні гарантії — мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Саме залучення державою для соціального захисту населення так званих «соціальних партнерів» та формування «довгого» ресурсу — накопичення недержавних пенсійних фондів, компаній зі страхування життя — для виконання соціальних обов'язків перед громадянами є тим механізмом, що покликаний стабілізувати макроекономічні показники будь-якої країни.

Соціальні партнери держави — страхові компанії, недержавні пенсійні фонди — формують соціальну політику країни, водночас є накопичувачами «довгого» ресурсу, зв'язують на певний час гроші, поки людина не досягне пенсійного віку, або поки не захворіє (медицина — страхування), або поки не накопичить на народження дитини і так ділі. «Довгий» ресурс у Франції, наприклад, складає декілька валових внутрішніх продуктів цієї країни.

У нас близько мільярда гривень накопичено недержавними пенсійними фондами, 2,4 мільярда накопичено страховиками життя. Якщо ми подивимося на ВВП минулого року, то він складає близько трильйона гривень. Отже, «довгий» ресурс нашої країни складає 0,34% ВВП. А це той ресурс, який може бути спрямований на стабілізацію банківської системи. Останні події в Німеччині є чудовою ілюстрацією того, як страховики життя здатні підтримати банківську систему під час кризи. До речі, завдяки цьому фінансова криза Німеччини оминувала, там мала місце лише промислова криза.

Як бачимо, необхідність формування фонду «довгих» грошей на зріла і в Україні. Конкретними завданнями держави на цьому шляху є забезпечення системи гарантування виплат громадянам через створення механізму пруденційного нагляду за фінансовими установами, регулювання і контроль ринку. Таким чином держава дає змогу кожному громадянину брати участь в організації свого соціального захисту.

— В Україні сьогодні відбувається поступове впровадження пенсійної реформи. Що конкретно держава має зробити для форсування роботи третього рівня системи пенсійного забезпечення?

— Другий рівень пенсійного забезпечення громадян держава підштовхнула. Але треба створювати додаткові економічні чинники для впровадження третього рівня. Держава повинна створити умови для роботодавця і людини, які добровільно, додатково до обов'язкового державного пенсійного страхування, вирішили робити внески до недержавного пенсійного фонду, дати певні привілеї в обмін на цей залучений «довгий» ресурс.

Сьогодні система оподаткування страховальників та вигодонабувачів за особистими видами страхування потребує вдосконалення, а саме запровадження на законодавчому рівні податкової політики, яка б стимулювала розвиток особистого страхування, довгострокового страхування життя, сприяння участі комерційних страховиків у системі недержавного пенсійного забезпечення, стимулювання медичного страхування шляхом упровадження механізму віднесення частки внесків з цих видів страхування на валові витрати юридичної особи та вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб.

Нагадаємо, що основними цілями розробки нового Податкового кодексу України є підвищення рейтингу України в світі, конкурентоспроможність податкової системи нашої країни та відповідність її норм до європейських стандартів. Податковий кодекс перш за все спрямований на стимулювання роботодавця здійснювати соціальний захист фізичної особи через довгострокове страхування життя, медичне та пенсійне страхування, які забезпечують державі потужні джерела довгострокового внутрішнього інвестиційного ресурсу, а водночас і справедливий умови оподаткування страховальника, а саме усунення подвійного оподаткування.

— Як є варіанти вирішення питання нарахування єдиного соціального внеску за договорами особистого страхування?

— Українське законодавство щодо соціальних внесків роботодавців, за які «закуповується» соціальний захист найманих працівників, є фрагментарним та несистемним. Зокрема, внаслідок прийняття Кабінетом Міністрів Постанови від 22.12.2010 №1170 «Про затвердження переліку видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» з 1 квітня поточного року роботодавці в разі здійснення соціального захисту своїх працівників шляхом страхування їхнього життя, здоров'я та працездатності отримали додаткове навантаження — нарахування єдиного соціального внеску. За основу цієї постанови було взято Інструкцію зі статистики заробітної плати (про розподіл структурних складових заробітної плати) Державного комітету статистики.

Міжнародний, у тому числі європейський, досвід свідчить на користь невиключення внесків, що робить роботодавця на своїх найманих працівників за договорами особистого страхування, до фонду заробітної плати такого працівника. У таких країнах, як Нідерланди, Данія, Польща, Чехія, США, платіж за всіма видами особистого страхування звільняються від нарахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, оскільки за своєю суттю дублюють ці самі нарахування. Натомість трудові документи цих країн містять employees benefit, які вносять в окрему групу виплат, що робить роботодавця на користь свого працівника (внески на паркування автомобілів, відслідков, приготування їжі на роботі тощо), в якій присутнє і особисте страхування та його різновид — страхування життя. Так само і в наших найближчих сусідах — у Росії — грошові доходи працівників мають таку структуру: фонд заробітної плати, виплати соціального характеру, інші виплати.

Отже, вважаємо за важливе необхідне сприяти внесенню змін у чинне законодавство в частині оподаткування суб'єктів, які задіяні в процесі страхування. Зокрема, виключити із фонду оплати праці, а саме з інших заочисловувальних та компенсаційних виплат, нарахування найманим працівникам виплат у розмірі страхових внесків підприємств, пов'язаних з добровільним страхуванням (особистим, страхуванням майна тощо). Водночас доповнити перелік інших виплат, що не належать до фонду оплати праці, внесками підприємств згідно з договорами особистого страхування, предметом якого є страхування життя, здоров'я, працездатності та пенсійного забезпечення. Аргументація на користь здійснення такого кроку — методологічні розрахунки, аналіз документів ООН, Системи національних рахунків — документа, до якого приєдналася Україна, рекомендації Міжнародної організації праці.

— Що вже вдалося зробити для усунення заданих законодавчих прогалин у сфері оподаткування та нарахування єдиного соціального внеску, вдосконалення інструментів посилення соціального захисту людей?

— Ретельно опрацьовані нормативні документи щодо статистики

Продовження на стор. 13.